

Obsah:

1 _ Značky a jednotky fyzikálních veličin	
2 _ Převody jednotek	
3 _ Pohyb tělesa	2
4 _ Druhy pohybů	3
5 _ Rychlost rovnoměrného pohybu	4
7 _ Výpočet času.....	6
8 _ Pracovní list: ČTENÍ Z GRAFU – řešení	7
9 _ Průměrná rychlost při nerovnoměrném pohybu tělesa	9

3 _ Pohyb tělesa

Klid a pohyb tělesa

Těleso se pohybuje, **mění-li svoji polohu vzhledem k jinému tělesu.**

Totéž těleso může být v klidu vzhledem k jednomu tělesu a **současně** v pohybu vzhledem k druhému tělesu.

Př.: při seskoku je parašutista: v klidu vzhledem k padáku
v pohybu vzhledem k povrchu Země

Trajektorie a dráha.

trajektorie – čára, kterou těleso při pohybu opisuje (stopa tužky na papíře).

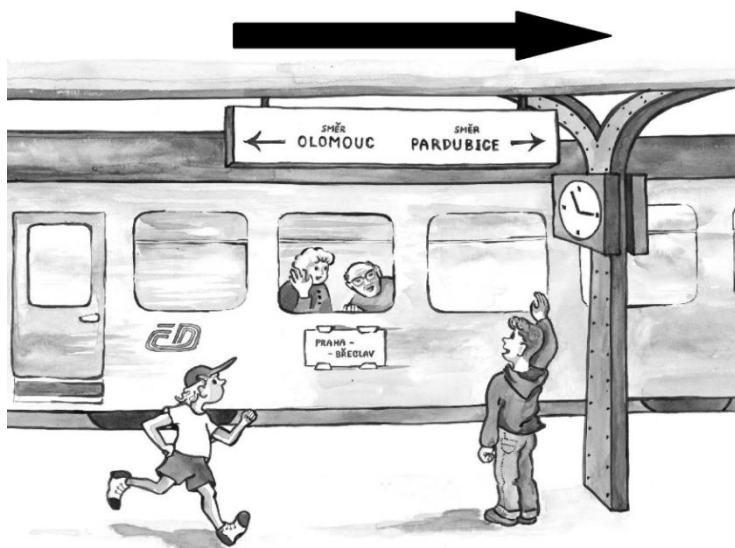
dráha – **délka trajektorie**, kterou pohybující se těleso opíše za určitou dobu

fyzikální veličina (značka **s**, jednotka **metr**, ...)

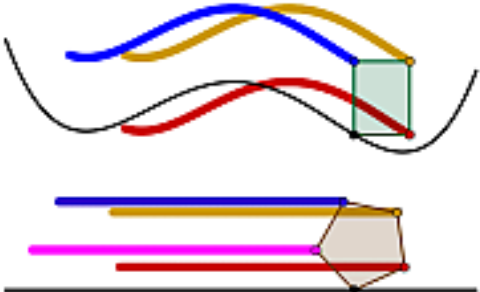
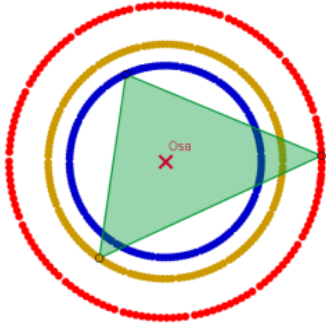
Dů:

Z následujících tvrzení vyber ta, ve kterých se jedno těleso vůči druhému pohybuje:

1. žena ve vlaku vzhledem ke svému spolucestujícímu v kupé
2. žena ve vlaku vzhledem k mávajícím chlapci
3. muž ve vlaku vzhledem k vlaku
4. žena ve vlaku vzhledem k hodinám na nástupišti
5. běžící chlapec vzhledem k nástupišti
6. vlak vzhledem k nástupišti
7. běžící chlapec vzhledem k vlaku
8. vagon vzhledem k lokomotivě

4 _ Druhy pohybů

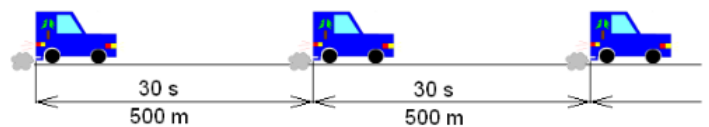
Posuvný pohyb	Otáčivý pohyb
<p>trajektorie jednotlivých bodů tělesa mají stejný tvar a stejnou délku (dráhu)</p> 	<p>Všechny body tělesa se pohybují po kružnicích se středy na jedné přímce - ose otáčení (ta se zde jeví jako bod)</p>

podle trajektorie: **přímočarý, křivočarý**

podle rychlosti: **rovnoměrný, nerovnoměrný**

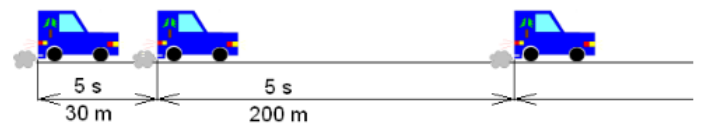
rovnoměrný pohyb

těleso urazí za stejný čas vždy stejnou dráhu, pohybuje se **stálou rychlostí**

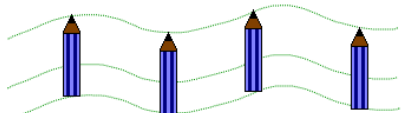
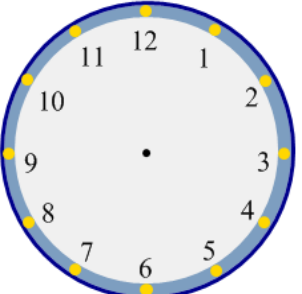

nerovnoměrný pohyb

těleso urazí za stejnou dobu **různé dráhy**, během pohybu **mění svoji rychlost**

Dů: Promysli si odpovědi

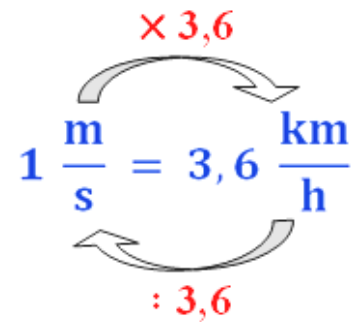
	<p>a) podle trajektorie urči druh pohybu .....</p> <p>b) zapiš dráhu pohybu auta: .....</p>
	<p>c) urči druh pohybu podle způsobu pohybu .....</p>
	<p>Načrtni si polohu ručičky v 9 h 30 min a pak v 9 h 45 min. Porovnej tvar trajektorie konce ručičky a bodu uprostřed ručičky (barevně vyznač).</p> <p>Jaký pohyb vykonává ručička hodin? .....</p> <p>Porovnej dráhy, které urazí za 15 minut. ....</p>

5 _ Rychlost rovnoměrného pohybu

značka: **v**
 jednotka: **m/s** (metr za sekundu) nebo
 km/h (kilometr za hodinu)

$$5 \text{ m/s} = 5 \text{ krát } 3,6 = 18 \text{ km/h}$$

$$72 \text{ km/h} = 72 \text{ děleno } 3,6 = 20 \text{ m/s}$$

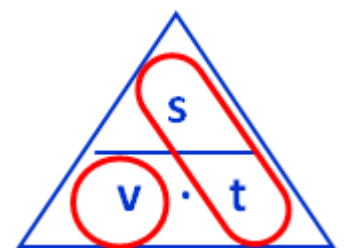

$$15 \text{ m/s} = \dots\dots\dots \text{ km/h}$$

$$130 \text{ km/h} = \dots\dots\dots \text{ m/s}$$

Výpočet rychlosti rovnoměrného pohybu:

$v = \frac{s}{t}$ <p>dráha dělená časem</p>	v – rychlost m/s km/h s – dráha m km t – čas s h
---	--

př.: 1 Závodní kůň může vyvinout rychlost až 90 km/h. Havran letí rychlostí 15 m/s. Který z nich je rychlejší?

$$v_k = 90 \text{ km/h}$$

$$v_h = 15 \text{ m/s} = 15 \cdot 3,6 = 54 \text{ km/h} \quad \text{Rychlejší je závodní kůň.}$$

př.: 2 Turisté ušli v rovinatém terénu stálou rychlostí 3 km za 36 minut. Jak velká byla jejich rychlost?

$$s = 3 \text{ km} \quad v = \frac{s}{t} = \frac{3}{0,6} = 5 \text{ km/h}$$

$$t = 36 \text{ min} = 36 : 60 = 0,6 \text{ h}$$

$$v = ? \text{ [km/h]} \quad \text{Turisté šli rychlostí 5 km/h.}$$

př.: 3 Na tělesné výchově uběhl žák dráhu 60 m za 9,6. Dříve uběhl dráhu 50 m za 7,8 s. Ve kterém běhu byl rychlejší?

$$s_1 = 60 \text{ m}$$

$$s_2 = 50 \text{ m}$$

$$t_1 = 9,6 \text{ s}$$

$$t_2 = 7,8 \text{ s}$$

$$v_1 = ?$$

$$v_2 = ?$$

$$v_1 = \frac{s_1}{t_1} = \frac{60}{9,6} = 6,25 \text{ m/s}$$

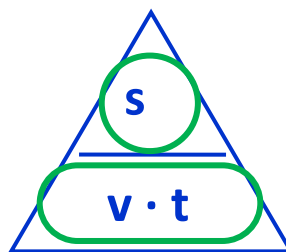
$$v_2 = \frac{s_2}{t_2} = \frac{50}{7,8} = 6,41 \text{ m/s}$$

Rychlejší byl na 50-ti metrové trati.

6 _Výpočet dráhy

$$s = v \cdot t$$

dráha = rychlost krát čas

Dráha při rovnoměrném pohybu je přímo úměrná rychlosti i času.

Větší vzdálenost ujede auto, jede-li rychleji a déle.

př.: 1 Petr jde do školy rychlostí 5 km/h. Cesta mu trvá 12 minut. Jak daleko od školy Petr bydlí?

$$v = 5 \text{ km/h}$$

$$t = 12 \text{ min} = 12 : 60 = 0,2 \text{ h}$$

$$s = ? \text{ [km]}$$

$$s = v \cdot t = 5 \cdot 0,2 = 1 \text{ km}$$

Petr bydlí 1 km od školy.

př.: 2 Chlapec jel na kole 18 minut rychlostí 24 km/h. Jaký údaj byl na tachometru před jízdou, když po ní ukazoval 641,5 km?

$$t = 18 \text{ min} = 18 : 60 = 0,3 \text{ h}$$

$$v = 24 \text{ km/h}$$

tachometr po jízdě – 641,5 km

tachometr před jízdou - ? [km]

$$s = ? \text{ [km]}$$

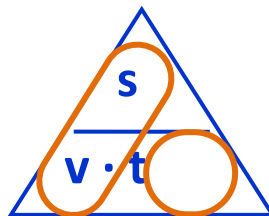
$$s = v \cdot t = 24 \cdot 0,3 = 7,2 \text{ km}$$

$$\text{tachometr před} = \text{tachometr po} - s = 641,5 - 7,2 = \underline{634,3 \text{ km}}$$

Tachometr ukazoval před jízdou 634,3 km.

7 _ Výpočet času

$$t = \frac{s}{v} = s : v$$

čas = dráha dělená rychlostí

Při stejné rychlosti ujede **delší dráhu za delší dobu.**

Stejnou dráhu ujede **větší rychlostí za kratší dobu.**

př.: 1 Letadlo letí z Prahy do Košic (vzdálenost 510 km) rychlostí 340 km/h.
Kolik minut trvá let?

$$s = 510 \text{ km}$$

$$v = 340 \text{ km/h}$$

$$t = ? \text{ [h} \rightarrow \text{min]}$$

$$t = \frac{s}{v} = \frac{510}{340} = 1,5 \text{ h} = 1,5 \cdot 60 = 90 \text{ min}$$

Let trvá 90 minut.

př.: 2 Voda v řece teče rychlostí 10 km/h a parník jede v klidné vodě rychlostí 30 km/h.
Kolik minut pluje parník po řece 10 km po proudu a zpět?

$$v = 10 \text{ km/h}$$

$$v_p = 30 \text{ km/h}$$

$$s_{po} = 10 \text{ km} \quad v_{po} = 40 \text{ km/h} \quad t_{po} = ? \text{ [h} \rightarrow \text{min]}$$

$$s_{zpět} = 10 \text{ km} \quad v_{zpět} = 20 \text{ km/h} \quad t_{zpět} = ? \text{ [h} \rightarrow \text{min]}$$

$$t = ? \text{ [min]}$$

$$t_{po} = \frac{s_{po}}{v_{po}} = \frac{10}{40} = 0,25 \text{ h} = 15 \text{ min}$$

$$t_{zpět} = \frac{s_{zpět}}{v_{zpět}} = \frac{10}{20} = 0,5 \text{ h} = 30 \text{ min}$$

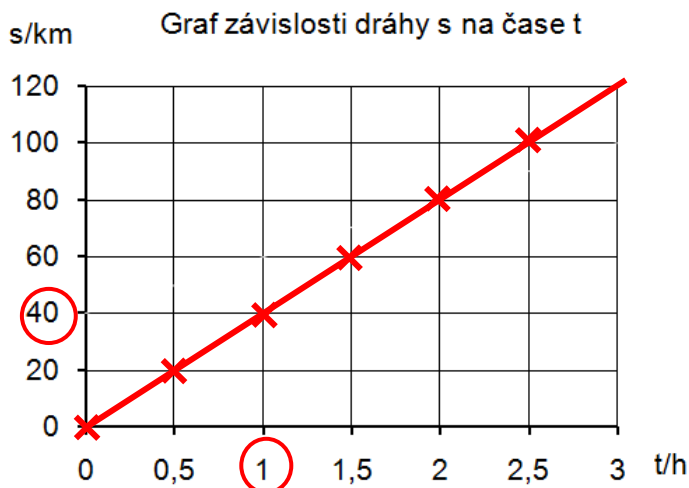
$$t = t_{po} + t_{zpět} = 15 + 30 = 45 \text{ min}$$

Parník pluje po řece tam a zpět 45 minut.

Pracovní list: ČTENÍ Z GRAFU – řešení

Př.: 1 V tabulce je uvedena dráha, kterou ujede cyklista za čas t.

t [h]	0	0,5	1	1,5	2	2,5	3	a) sestroj graf
s [km]	0	20	40	60	80	100	120	

b) podle rychlosti jde o pohyb

rovnoměrný

c) **Urči z grafu** rychlost pohybu chodce.

40 km/h

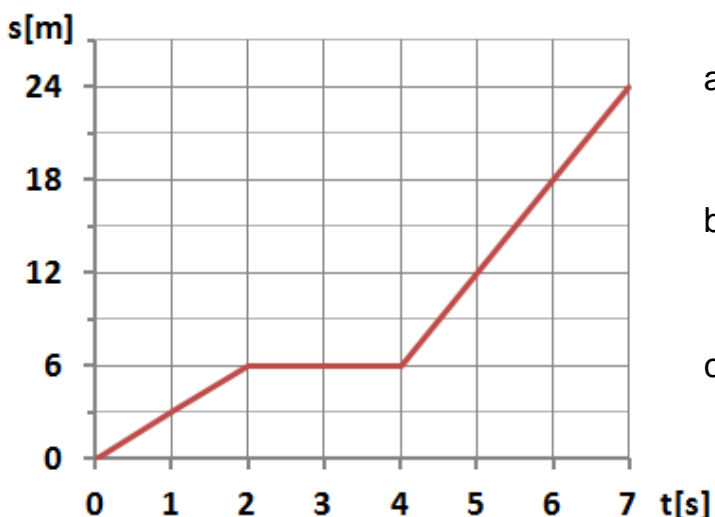
d) Zkontroluj výsledek výpočtem pomocí údajů v tabulce.

$t = 1 \text{ h}; s = 40 \text{ km}; v = ?$

$$v = \frac{s}{t} = \frac{40}{1} = 40 \text{ km/h}$$

Př.: 2 V grafu je znázorněn pohyb tělesa. Doplň tabulku:

t/s	0	1	2	3	4	5	6	7
s/m	0	3	6	6	6	12	18	24

a) Jakou rychlostí se pohybuje první 2 sekundy?

$$v_1 = 3 \text{ m/s}$$

b) Z grafu urči rychlost pohybu mezi 2 a 4 sek.

$$v_2 = 0 \text{ m/s}$$

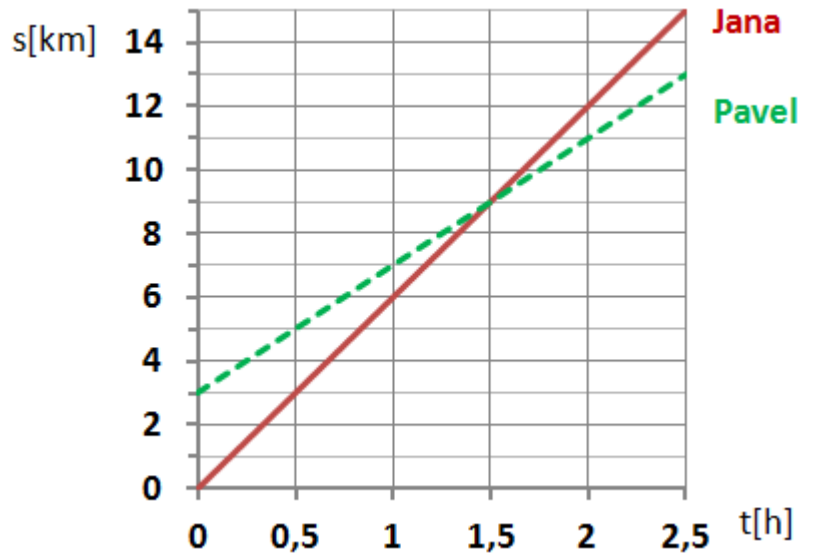
c) Z grafu urči rychlost pohybu mezi 4 a 7 sek.

$$v_3 = 6 \text{ m/s}$$

d) V grafu závislosti rychlosti na čase je znázorněn **nerovnoměrný** pohyb.

Př.: 3

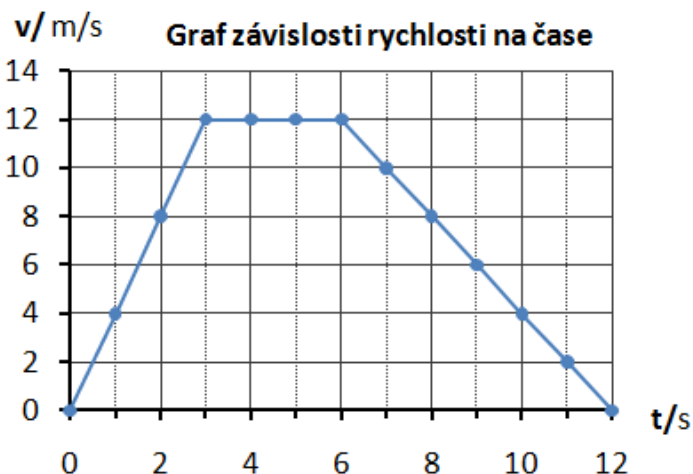
V grafu jsou zaznamenány cesty Jany a Pavla, kteří šli stejnou cestou.

	Otázka:	Odpověď
a)	Kdo jde rychleji?	Jana
b)	Kdo vyšel dřív?	Pavel
c)	Kolik kilometrů ušla Jana za 2 hodiny?	12 km
d)	Jakou rychlostí šla Jana?	6 km/h
e)	Na kterém kilometru se Jana a Pavel setkali?	na 9 km
f)	Jak dlouho trvalo Janě než Pavla dohonila?	1,5 h
g)	Na kterém kilometru byl Pavel, když se začal měřit čas?	na 3 km
h)	Jakou rychlostí jde Pavel?	4 km/h
ch)	Jaká je vzdálenost mezi Janou a Pavlem po 2 hodinách?	1 km
i)	Na kterém kilometru byl Pavel, když byla Jana na 6. km?	7 km

Př.: 4 V grafu je znázorněn pohyb tělesa. Doplň do tabulky rychlosti:

t/s	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
v/m/s	0	4	8	12	12	12	12	10	8	6	4	2	0

- Jak se těleso pohybuje první 3 s?
rovnoměrně zrychleným pohybem
- Jak se těleso pohybuje mezi 3 a 6 s?
stálou rychlostí
- Jak se těleso pohybuje mezi 6 a 12 s?
rovnoměrně zpomaleným pohybem

.....

9 _ Průměrná rychlost při nerovnoměrném pohybu tělesa

značka: v_p

jednotka: metr za sekundu m/s

výpočet: $v_p = \frac{\text{celková dráha}}{\text{celková doba pohybu}}$ $v_p = \frac{s_1 + s_2}{t_1 + t_2}$

Př. 1: Jakou průměrnou rychlostí jel autobus do Prahy, když vzdálenost 100 km ujel za 2 hodiny?

$$s = 100 \text{ km} \quad v_p = \frac{s}{t} = \frac{100}{2} = 50 \text{ km/h}$$

$$t = 2 \text{ h}$$

$$v_p = ? \text{ [km/h]} \quad \text{Autobus jel do Prahy průměrnou rychlostí 50 km/h.}$$

- ⊙ Průměrná rychlost vyjadřuje rychlost, kterou **by** musel jet autobus, aby 100 km vzdálenost ujel za 2 hodiny. Ve skutečnosti jel některé úseky pomaleji, jiné rychleji, na křižovatce stál.
-

